

O Veljku Lukiću morem dati nekaj podatkov. Narodil se je 22. novembra 1864. v Virovitici. L. 1891. je bil (pravoslavni) pop v Paki v Slavoniji, iz Pake je — po nagovoru Janka Barleta — v ljubljanskem «Domu in Svetu» tega leta napisal članek o srbski književnosti l. 1890.; uredništvo «Doma in Sveta» ga imenuje ob tej priliki tudi kot prijatelja Slovencev in prevajalca iz slovenščine. Od l. 1902. do 1916. je služboval v Suhopoljski Borovi (virovitiškega okraja). Ko se je prenovilo politično življenje Hrvatske ter je Khuen moral oditi, je bil Lukić pristaš hrvatsko-srbske koalicije. To vidim iz njegove brošure: «U Ameriku» (1906),¹⁷ kjer hvali hrvatsko-srbsko koalicijo, da je v svoj program vzela zaščito kmetijskega posestva. Umrli je 12. decembra 1916. v blaznici v Stenjevcu pri Zagrebu.¹⁸ «Narodne Novine» so takrat (15. decembra) o Lukiću pisale: «Pokojnik bio je u literarnim našim krugovima poznat kao izvrstan prevodilac ruskih književnih djela, jer je ruski jezik poznavao u tančine... Za njim žale dvoje udate kćeri, više unučadi, te mnogo prijatelja, koji su ga voljeli radi velike obrazovanosti i miroljubive naravi. Posljednje djelo, koje je za naš list preveo, bio je «Gubernator» od Andrejeva. Inače su u posebnim knjigama sve godine izašla dva velika njegova prevoda: «Braća Karamazovi» od Dostojevskoga i «Mrtve duše» od Gogolja. Prevajal je predvsem Leonida Andrejeva. V zagrebskem «Srbobranu» je l. 1908., št. 95—119 (april—juni), izhajal «Život Vasilija Fivejskog» Leonida Andrejeva (preveo Veljko Lukić-Norica). Decembra istega leta je začel izhajati njegov prevod Andrejevljevega «Jude Iskarijotobega i drugih» (št. 270) ter je izhajal do št. 15. letnika 1909. Jeseni l. 1909. je v istem listu priobčil svoj prevod Andrejevljeve «Pripovijetke o sedmero obješenih» (št. 202 do 230, t. j. od 16. do 29. septembra). Ti prevodi so bili pač v genetski zvezi s srbskim veleizdajniškim procesom, ki se je takrat vršil v Zagrebu. —

Naj še povem, koliko so se onodobni slovenski listi ozirali na «Stražilovo».

Skoro istodobno s «Stražilovom» (1884) je v Ljubljani začel izhajati «Slovan». Ta list je večkrat registriral «Stražilovo» v zvezi z drugimi jugoslovanskimi listi (1. julija 1885., 15. oktobra 1886., 5. aprila 1887., 20. aprila in 20. decembra 1887.) in ga parkrat označil kot najboljši srbski književni list, češ, da se okoli njega zbirajo «najboljši srbski književniki» (15. oktobra 1886.) ali: «V listu se oglašajo mladi in stari pisatelji srbski; najboljši srbski list...» (20. aprila 1887).

Tudi «Ljubljanski Zvon» je cenil «Stražilovo». V 5. št. 1885. poroča, da je «Stražilovo» začelo izhajati, in dostavlja: «Iz prvih števil se vidi, da je list prav dobro uredovan». V 3. št. sledečega leta ga imenuje «izvrstni srbski leposlovník», a v 1. št. 1887. «najboljši in najskrbneje uredovani leposlovni list srbski».

Delo Markovića samega je ostalo Slovincem prikrito; zakaj le rahle in vnanje so bile zveze med srbskimi Karlovci (Novim Sadom) in Ljubljano. Ko je Marković umrl, je «Ljubljanski Zvon» (1907., str. 191.) poročal le: «Pavle Marković-Adamov, znani književnik srbski in urednik lista «Brankovo Kolo», je umrl dne 25. januarja t. l. Blag mu spomin!»

Dr. Fr. Ilešič.

Miloš Gjurić: Filozofija panhumanizma. Jedan pokušaj nove jugoslovenske sintagme. Beograd 1922. Izdanje Rajkovića i Čukovića. 109 str.

Zapeljan po podnaslovu te knjige sem domneval, da prinaša nekako narodno zrcalo ali jugoslovansko psihologijo, kakor sedaj rade prihajajo na

¹⁷ Lukić Veljko, paroh.: U Ameriku. Uzroci seljačkog propadanja u po-dravini. (Preštampano iz «Novog Srbobrana». 1906. Ciril.)

¹⁸ V Maticah pravoslavne cerkvene občine v Zagrebu (1916) je pisano, da je Lukić umrl v 53. letu svojega življenja, a zagrebske «Narodne Novine» z dne 15. decembra 1916. pišejo, da je umrl v 54. letu življenja.

svetlo. Avtor se je naši javnosti že predstavil s sličnimi študijami (Vidovdanska epika, Smrt majke Jugovića). A tukaj imamo filozofskopolitičen traktat, ki ob koncu propoveduje bodočo «ekumensko» državo in odnošaje v nji. Kakor mi leže taka vprašanja s pota, se hočem vendar pomuditi pri ti študiji, ker je v mnogih ozirih simptomatske važnosti. Po svetu gre klic po etični obnovi človeštva; tisoč peres je na delu, začrtati mu nove ideale, potem ko so dosedanji zvečine neslavno odrekli. Umetnost, poezija se kaže v globoki odvisnosti od raznih popularnih filozofij; od njih sprejemata hrano in smer, jih izkušata prelitati v svoje oblike. Mnogi pojavi, tolikanj značilni za današnje ustvarjanje, nam postanejo jasni šele, če jih osvetlimo s paralelnimi stremljenji v filozofskih vedah. O jugoslovanstvu je v knjigi vkljub podnaslovu malo govora. Pisatelj zajema svoje prispodobe iz srbske zgodovine. Iz kosovske drame, na katero se povrača skoro na vsaki strani, mu je potekla neomajna vera v živo nezlomljivo silo naroda. V zgodovini Srbstva z njenimi pretresljivimi peripetijami in zmagonosnim zaključkom gleda simbol in predpodobo za razvoj človeštva, ki si napredka ne pribori drugače kot z dragocenimi žrtvami. Za hrvaško in slovensko kulturno življenje ne najde v tej knjigi odmeva; in to ne more biti dobro, ko je stavljena naloga, pokazati nove smernice življenja celokupnemu narodu. Avtor bi pač moral iz raznih virov zbrati v to svrho priče naše kulturne (moralne, politične) zavesti in ob takih kažipotih usmeriti svoje zahteve. In takih dokumentov ljudske duše, ki še sedaj ne zaslužijo, da jih vržemo med staro šaro, je več, kot nam dá Gjurić slutiti; on namreč zre, kot bomo videli, zviška na razne «sitne» nacionelizme, leteč liki orel proti novemu dnevu človeštva. Vseeno pa obsega njegov pogled vso domovino; on je «uveren, da će boginja Klija, kad bude u svoje spomenice zapisavala rešavanje jadranskog pitanja, da će ona, pored sve svoje hladne nepartajčnosti (!) ipak s pravednim bolom zapisati naš poraz a s pravednim gnušanjem talijanski trijumf (str. 31.). Knjiga je najbrž koncipirana v prejšnji dobi in prestilizirana na jugoslovanski ton izza ujedinenja: evolucija, čije zgovorni glasnik je Gjurić, tudi tukaj! Cilj razprave, ki se suče okoli tako težavnih problemov, bi zahteval po mojem prepričanju manj vzhičen slog in več znanstvene rezkosti; pisatelj je bolj prerok kot znanstvenik-filozof. Tam, kjer bi morale teči stroge dedukcije, vidimo narezan — po žal tako udomačeni metodi — citat na citat, anekdoto na anekdoto, ki dušijo lastna izvajanja avtorjeva. Citirani so Höffding, Eucken, Bergson, Paulsen, Spencer...; groteskno se vidi v tej solidni družbi «vizionarski filozof» Jacob Böhme, čevljar iz Gorlic. Proti koncu, kjer se razprava dvigne v mistične višave, nastopi cela jata vztočnih (ruskih) zanesenjakov; tudi neizogibni Rabin dranath Tagore (pisatelj, ki piše «fonetske» oblike Hajne, Bajron [!]... mu pusti angleško formo). Nasprotno pogrešam imena filozofskih piscev, ki so obdelovali problem države: Platon, De re publica i. dr. Največji delež pri etških in socijoloških izvajanjih pisatelja pa ima Jean Marie Guyau, ki je ugasnil pred 32 leti v prezgodnji dobi, potem ko je človeštvu podaril vrsto znamenitih del, ki obravnavajo skoro vse panoge filozofske vede. Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction je njegova etika, ki vrholiči v socialni ljubezni, l'irreligion de l'avenir, étude sociologique: borba proti ortodoksiji; na mesto dosedanjih verskih družb bo stopilo v bodoče vsečloveško združenje, ki ga bo spajala ljubezen do bližnjega. Naša javnost si bo morala ime tega odličnega prvorbitelja za moderno naziranje zapomniti. (Nemški prevod E. Bergmanna, Lipsko 1912.)

Oglejmo si torej поближе to študijo! Pisatelj izvaja uvodoma: «pregalaštva i plodovi godina 1904 do 1919 postali su na nebu jugoslovenske istorije duga, postali znamenje, da za nju više ne će biti potopa». Dočim smo pa morali v preteklosti tratiti čas in moč za obrambo narodnega življenja, so sedaj roke proste za nove naloge. Toda na katero pot bo krenil naš narod poslej? «Gde je novo sunce, u koje će vekovi gledati, kud ćemo semenje nove lepote sejati i gde ćemo prometejske iskre novog plamenja bacati? U kojim krajevima žive nove bele ptice, za kojima čezne istorija duše naše? U koji stav, da se odsad postavimo i u kakvim oblicima život svoj da modelišemo?» Prvi del knjige, ki je posvečen etskomoralnim vprašanjem, je napram drugemu delu dokaj samostalen. Prvi odstavek (Život kao stvaralačko razviće) dokazuje, da je «aktivistički meliorizam» najboljšo zdravilo proti pesimizmu. Sreča ni nič neizpremenljivega, nekakšen trden moment, ob katerem bi se moglo na večne čase živeti. Njo oblikuje ves tok našega življenja. Največja sreča obstoji v aktivnem sodelovanju pri individualni in socijalni evoluciji. Razvoj mora biti usmerjen napram pridobivanju duhovnih dobrin. Na vprašanje, v čem leži vsebina in smisel življenja, avtor sicer ne more dati absolutno točnega odgovora (drugi odstavek: savlađivanje pesimizma). Najverjetnejše moremo trditi, da daje «aktivistički princip davanja i primanja» našemu življenju vsebino; on je njega bistveni del. Cilj življenja je dan v čim večji, popolnejši, bogatejši aktivnosti življenja v mejah naše prirode. Človek ima v sebi preveč bogastva za potrebo lastnega organizma. Lahko torej oddaja del tega bogastva drugim bitjem. «Imamo već solza, nego jih rabimo za lastne bolečine»: to je fécondité morale, kakor pravi Guyau (Esquisse d'une morale sans obligation ni sanction). Tudi nova umetnost je zapustila nietzschejansko «gosposko moralo» ter plove v altruističnih vodah: v Guyaujevih razpravah je postavljen teoretski temelj za ta preokret. (Konec prih.)

J. Kelemina.

Branislav Gj. Nušić: Navaden človek. Šala v treh dejanjih. Poslovenil Fr. Govekar. Ljubljana 1922. (Oder, zbirka gled. iger, 2. zv.) Založila «Tiskovna zadruga». 70 strani.

Srbski književnik Branislav Gj. Nušić, načelnik v umetniškem oddelku ministrstva prosvete, je napisal precejšnje število zabavnih in šaljivih iger, ki so pridobile njegovemu imenu dokaj slovesa. Poleg dramatike se avtor bavi tudi z epiko ter je v svojem romanu «1915» izklesal lep spomenik svojemu pripovednemu talentu kakor tudi svojemu trpečemu narodu.

Njegova komedija «Navaden človek» je prav značilna za Nušićevo «umetnost», ki se poslužuje starih in obrabljenih sredstev za dosego učinka: zapletljaji dejanja, ki izvirajo iz zamenjave oseb, jedro igre pa tvori kajpada ljubezen, v tem primeru med pesnikom Žarkom in malo sentimentalno navdahnjeno Zorko, ki ji vzbudi pojem 'pesnik' predstavo nekega nadzemskega junaka, o katerem pa se kasneje prepriča, da je «navaden človek». Samoobsebi je umevno, da zajadra ta idealni par v pristan srečnega zakona.

Vsa zgodba je prav za prav zelo naivna in ji je uspeh na odru zagotovljen le pred gledalci, ki so se prišli malo pozabavat in ki radi spregledajo marsikatero preočividno neverjetnost.

Dialogi in dikcija sta seveda primerni, ne samo dejanju, marveč tudi igralcem: diletantom, radi česar bo delce ravno odrom na deželi dobrodošlo. V tem oziru moram tudi pohvaliti Govekarjev prevod, ki se odlikuje po gladko tekočem in čistem jeziku.

Miran Jarc.

s skoro istimi stroški, a seveda z bolj izostrenim okusom, kajti tisk in papir — oprema sploh — pričajo, da smo v tem oziru še daleč za Nemci.

Miran Jarc.

France Bevk: Faraon. Izdala in založila Naša založba, Trst, 1922.

Vsaka črtica — potrto, žalostno srce, zastrto z žalnim pajčolanom. Kdo je Neznani, ki je ranil te mehke duše? Bevk ga je krstil za Faraona. Naziv egipčanskega kralja je simbol zverinstva, ki živi v človeku, ter ubija njega samega. Kadar zbesni, mori iz pohote, zdaj iz naslade, zdaj podzvestno, kakor da je zakon tega groznega demona: ubijanje. Kdaj bo rodila žena otroka, se vprašuje pisatelj, ki ubije zverino in odreši človeka v njem samem?

Žalost in trpljenje duš, ki jih je pomandral Faraon, čutiš in slutiš v teh slikah, ker je srce govorilo srcu. Zategadelj bo pisateljevo delo vsaj hipno zadovoljilo tudi rafiniranejših užitkov vajene bralce. Dandanes se tako redko oglasi srce, iz katerega govori ta zemlja in človek o svojem trpljenju. Lesketajoče pene so silne, zamotani problemi v literarni produkciji sedmih suhih let, ki vladajo ta čas. Kaj hitro pa se razprše v nič, ker ni v njih votli notranjščini živega srca. Bevk pa je prisluškoval med ljudmi, trpljenje mu je seglo v dušo ter se izlilo na papir. Ne mamijo te skromne zgodbe in slike, ne vsiljejo se ti, toda resnično življenje diha vate. Izpričujejo pa, da jih je zasnovala in pisala lirična duša. Epične širine v izpeljavi ideje avtor ne pozna. Zadovoljen je, če rahlo ubere v tvojem srcu strune, ki so zvenele v njem, če čutiš idejo, ki jo hoče izraziti ter je v končnih poentah izrazit učenec Cankarjev. Kar sem povedal, velja za njegove boljše stvari («Kako je bilo?», «Otrok», «Anuška»). Kajti v originalno zamišljenem okvirju so tudi izposojenke, bolj literarno, kakor življenjsko občutene.

Vkljub vsem tem vrlinam pa jim moram očitati nekako površnost v preživetju snovi. Tudi najboljše so sicer resnične, a vendar le priprava za nenapisano zgodbo. Naglico v izražanju napol dozorelega občutja razodeva tudi jezik, ki ne išče nobene točnosti v izrazu, si pomaga z množico nakopičenih relativnih stavkov, se zadovoljuje le s približnimi pojmi za duševna dogajanja. In zato jih avtor ponižuje do feljtona.

Bevk ustvarja s čuvstvom in srcem. Oboje je. Toda premisli naj, da mu baš ta površnost in nekritična samozadovoljnost lahko zastrupita žilo prave umetniške tyornosti.

Juš Kozak.

Miloš Gjurić: Filozofija panhumanizma. (Konec.)

Šele s tretjim odstavkom, ki nosi ta že oguljeni naslov: obrtanje vrednosti (Umwertung der Werte) dospe avtor v sredi knjige k svoji glavni točki: razpravi o državi bodočnosti. Tukaj je njegova zvezda vodnica druga gori imenovana razprava Guyaujeva: L'irreligion de l'avenir, étude sociologique. «Na tablicama novog čovečanstva treba da se vidi slava i našeg potpisa.» Prej je pa treba izvršiti revizijo tega, kar se je do sedaj zvalo nacijonalizem. V naših razmerah zadobi, po avtorju, narodni problem tole obliko. Po osvobojenju je naš nacijonalizem, ki je značil v robstvu ohranitev golega življenja napram zlim nakanam inorodnih držav, dovršil in izpolnil svoje poslanstvo (str. 53.). Nacijonalna zavest, kot je danes med nami organizirana, mora postati osnova za dragocenejšo, bogatejšo obliko našega življenja, mora postati orodje za doseganje daljnjih višjih idealov, individualnih, socijalnih in kulturnih. Organiziranje obče človeške zavesti je odslej stavljeni cilj. Mednarodna borba za moč mora postati mednarodno delo za kulturo, na mesto bojnega načela mora stopiti tekmovalno

načelo. Krvave metode prejšnje politike morajo izginiti, človeško življenje in njega pridobitve postajajo vse dražje. Zavladati mora nad svetom vsečloveška simpatija, «ekumenska ljubav», «kozmična milost» kot etičnosocijološki substrat našega novega nastrojstva. Vidni izraz tega preobrata v človeški duševnosti bo Ekumenski Savez Demokratskih Republika ali Federacija Planeta ali kaj sličnega. V taki državni tvorbi bodo tudi pravice manjših narodov zasigurane mnogo bolje kot na hinavskih «mirovnih konferencah». In kot Nietzschejev Zaratustra, ki zapušča mrtvega igralca, «se odričemo svih mrtvih pratilaca, lešina uskoga patriotizma i naivnoga nacionalizma i uzimamo pratioce žive, visoka kulturna merila i svečovečanski osečaj». Ako bi se avtor iz svoje zračne palače, v kateri kraljuje nedostopen, blagovolil ozreti širom sveta in po mejah domovine, bi mogoče odkril, da čakajo človeštvo, zlasti pa naš narod, še nujnejše in neposrednejše naloge kot snovanje svetske države. Zlasti bi bilo, kar se tiče nas, nespametno, prepustiti odločbo o naših željah, inorodcem. Najlepše je še vedno, če vzame narod sam svojo usodo v čvrste roke. Omenimo še na kratko, da povede avtorja, oziroma Guyaua, Ikarski polet iznad našega planeta do «interstelarne svesti».

Tudi v kulturnem delu znači Guyaujev program, ki nam ga tolmači Gjurić, popolno pretrganost s preteklostjo, obsodbo in opuščanje idealov, ki so redili in rede preteklo in sedanjo generacijo. Na srečo pa stavi avtor tudi tukaj svoje nauke bolj kot cilj bodočnosti in ne kot normo sedanjosti. Pregledujoč sedanji kulturni položaj avtor ne odkrije niti ene stilizacije življenja, katera ni «po-metena» in ki je ne bi bilo treba izmenjati (Nove orijentacije). «Valja stvarati novu aksiologiju, kao ekvivalent aksiologiji, koje nestaje. Pri tome, iznad svih sukoba, znad prolaznih trenutaka i razlika svih vremena, treba da se shvata najplamenitija i najveća stvar: misao čoveka, izmirenje čoveka sa čovekom. Realnost današnjega položaja mora obseči planete, da se izvede s singularnim, vsečloveškim ekumenskim članom individualna, socijalna in politična obnova zemlje. Naš Bog mora postati Bog vsega človeštva; nacionalni «kumirji» morajo izginiti kot so izginili svetopisemski maliki. Naša prava nacionalnost je človeštvo. Blagostanje individua bodi skrb vsega človeštva. «Od zadovoljstva i bola Englezova zatreperiće duša Srbinoва» (tudi narobe bo res, ako smemo verjeti avtorju). — Občan ekumenske države bo vsečlovek (peti odstavek); zamisel Velimirovičeva dobiva jasnejše konture. A kdo bo dovedel in utrdil njegovo kraljestvo? «Sve žudnije se očekuje zoronosac taj koji će se roditi iz krvave pene mora slovenskoga. On će doneti novu religiju, koja će oterati lažne bogove i koja će naseliti opustela nebesa. S nevidenom strašću Sloveni traže bogove svoje.» In Gjurić pripominja, kako je živela v raznih oblikah med Slovani ideja vsečloveka od Dostojevskega do Masaryka. A ne samo Slovani, vsi misleci sveta mu pripravljajo pot. Človeštvo je na tem, da si z lastno silo utre pot do končnega odrešenja. Ta vsečlovek bo sprejel in vsrkal vase vse, kar je človeštvo doseglo in našlo dobrega, lepega in resničnega: sve ulazi u čoveka i u sve to ulazi čovek, da izađe kao svečovek, da, kao celina i jedinstvo duha čovekova, iznese najživotniji život, ispeva najlepšu lepoto, isprede najfilozofijskiju filozofiju i zasnuje najpravedniju pravdu. Nehote sem se pri teh akademskih tiradah spomnil Mefistofelovih besed Faustu, ko si ta zaželi «človeštva krono»:

Setz' dir Perücken auf von Millionen Locken,
Setz' Deinen Fuß auf ellenhohe Socken,
Du bleibst doch immer, was du bist!

Tako smo dospemili Gjurića do zadnjega odstavka: do Propilej novog stvaranja. «Vreme je došlo, da i Srbin ude u plan Kozmosa i da pokuca na dveri večnosti. Izvojevana nacionalna sloboda ima da bude most preko kojega se ide u zemlju svečoveka.»

Toda zavedajmo se, nas opominja konec, da se kulturni ideali ne dajo uresničiti brez pomoči časa; ostankov robstva ne more iznenada odpihati kakšen veter in mraka neznanja razsvetliti nenaden zasvit, temveč da ga more prodrati polagoma vstajajoča zarja. Toda vse glavne pogoje imamo, da damo kulturne vrednote, ki morejo vstopiti kot stvarjajoč element sui generis v krog obče kulture. —

Tako nam dovoljuje knjiga vpogled v dušne krize, ki jih doživlja naša inteligenca. Povsod dvojno lice; vse negotovo, labilno, v razkroju. Pred našimi očmi se tako rekoč pretvarja duševno nastrojstvo avtorja iz srbskega nacionalizma v jugoslovanstvo, odtod v utopistični panhumanizem; iz občudovalca nevenljivih vojnih del postane glasnik večnega miru; nietzschejanska neusmiljenost izžveni v evangelij večne in splošne ljubezni. To je en vzgled za mnoge primere. Mogoče se res dvigne iz tega papirnatega morja modrec, da nas *geometrico* more osvesti o naših nalogah in o našem poklicu.

J. Kelemina.

Kronika.

Lajovičeva skladba «Psalm 41. in 42.» za veliki orkester, tenor-solo in mešani zbor, izvajana dne 7. maja t. l. v dvorani «Union». — Lajovičev «Psalm» je veskozi zanimiva skladba. Zanimivo je že dejstvo, da leže med besedami in toni te skladbe tisočletja časovne razdalje. Kakšno presenečenje bi se nas polastilo, ko bi mogli slišati te besede tedaj, ko jih je psalmist v prvič zapel ter jih primerjati s tem, kakor jih je uglasbil Lajovic. Razlika bi bila gotovo ogromna in bi nas vrgla v celo morje zagonetnih vprašanj.

Iz zgodovinskih podatkov vemo, da so psalmi religiozne pesmi, v katerih človeška duša proslavlja svojega nevidnega Boga ali pa se pogovarja z njim o svoji sreči — nesreči, veselju — žalosti in se zateka k njemu v stiskah in težavah. Bržkone so imeli vsi stari kulturni narodi svoje psalme, ki so se izgubili in izginili ali istočasno ali kmalu potem, ko je propadel narod ali ko je ugasnila njih vera. Nam znani psalmi so večinoma semitskega izvora, produkt židovskega enobožanskega kulta, in so bili zaradi svojih globokih misli in svoje pesniške lepote sprejeti tudi v krščanski kult. In res, še danes, najsi jih presojamo s strogim kritičnim očesom, najdemo v njih obilo nevenljive notranje lepote in globokoumnih resnic.

Razumljivo je tedaj, da so resni komponisti od nekdanj radi posegali v to zakladnico in skušali lepoto psalmov stopnjevati z lepoto glasbe. Tako so komponirali psalme skladatelji Palestrina, Orlando Lasso, Allegri, H. Schütze (1585. do 1672.), Ben. Marcello (1686. do 1739.), Haendl, Mendelssohn, Liszt, Dvořák i. dr.

Način komponiranja psalmov je bil v različnih časih zelo različen: komponirali in proizvajali so se antifonsko in responzorijsko¹, mnogoglasno (za 16, 24

¹ Antifonsko petje sta proizvajala dva zbora à capella, ki sta se pri prepevanju psalmov vrstila: prvi zbor je pel prvo kitico, drugi drugo, tretjo